

tada supra), que em vaig honorar dirigint i García Gómez publicant-la.

¹ D'aquesta dissimilació en trobem un altre cas: *Al-medixer*, a. 1245, a la PnaCast. em sembla resultar d'una altra forma participial de la mateixa arrel àrabi-⁵ *madāšar* per *mağāšar*: en aquesta, amb imela extrema *ā > i* a causa de la posició de la *ā* entremig de les dues palatals *ğ* i *š*. Dissimilació no gaire diferent dels tipus tan coneguts per *lleixar* → *deixar*, *llibrell/gibrell/ribell*. — ² Cf. el cas de *Calatrava*,¹⁰ en el nostre vol. I, 85-86, on crítics obedients als prestigis d'arabistes s'entesten a violar normes ben establertes de la fonètica.

ALELLA

Vila del Maresme extrem-occidental, ja prop de Badalona, vall amunt del Masnou.

PRON. MOD.: *aléla* pertot (Bna., Masnou, Mata-²⁰ to, Premià etc., 1915ss.).

DOC. ANT. *Alela* 976 (Mas, N. H. III, 4), *Elella* 980 (ib.), *Alela* (ib. 4), *Alela* 1025 (*Cart. St. Cugat II*, 148), *Elela* 1027 (Balari, *Orig.* 131), *Elela* 1028 (*Cart. St. Cugat II*, 156), *Alela* 1067 (Balari, 220), *Alella*²⁵ 1225 (*BABL I*, 284), *Alela* 1234 (*Cart. St. C. II*, 433), *Alella* 1359 (*CoDoACA XXI*, pp. 6 i 12).

No n'hi ha duplicats però formes molt semblants i sens dubte de la mateixa etimologia. Sobretot:

LILLA, poble agregat a Montblanc, a la pujada del coll del seu nom, per on la carretera general passa de la Conca a l'Alt Camp de Tarr. entremig dels alzinars de la Serra de Miramar. És infundada la grafia *L'Il·la* que havia predominat, en contradicció flagrant amb el seu allunyament de la mar i de tot curs d'aigua.³⁵

PRON. MOD. *lila* Montblanc 1920; id. ibid. 1935, Vilaverd 1954, Valls 1964.

DOC. ANT. Hugo Ansulfi dóna a Bonfill, fill seu «mediam --- partem de castro *Alila*, omnia --- infra ---⁴⁰ terminos dicti castri *Alile*» a. 1018, i abans li ha donat les terres de Salmella, Montagut, Querol, Pinyana i altres ben pròximes a la rodalia de Montblanc (*Udina, Ll. Bl. de Stes. Creus*, núm. 7). En doc. de 1054 identificació encara més evident, on el Comte R. Bg. II dóna, junt amb terres de Barberà, Montclar, Forès, l'Espuga, i Penafreta, una que afr. per l'E. amb terme de Cabra afr. S. «*ipsas Vals*», O. «in *Alilla*», N. «*Pina-tel*» (*Lib. Feud. M.*, núm. 251). També en un doc. de 1067, on el Comte de Bna. dóna Barberà; i, tot referint-se a Penafreta i la Guàrdia dels Prats, cita com afr. «Col de Cabra, in tº de Muntclar, et de Fores, cum las aquas pendunt usque a Velosel, et de alia parte de Collo de Vilanova usque a ipsa rocha de Miravet et usque ad termino de *Aliga* et de *Ipsas Vals*» (*Li. Fe. Ma.*, núm. 252). Quant a aquesta última variant, estant la identificació amb *Lilla* tan ben comprovada pel context, és evident que s'accentua *Aliga*, i que per tant és impossible pensar a veure-hi AQUILA, que al-⁴⁵ trament és sempre *aguila*, sense metàtesi (car la del⁶⁰

modern *àliga* és de data ben recent); s'imposa, doncs, veure-hi un cas de l'arcaica grafia *g = y*, prou freqüent en aquell temps; i per tant ho hem d'interpretar fonèticament com *Aliya* o *Aliyila*.

La forma posterior, confosa amb el descendent de INSULA, no crec que es trobi documentada fins al cens de 1359: *La Illa* (*CoDoACA XII*, 42).¹ També Pere Català i Roca, molt bregat en la toponímia antiga del Penedès i el Camp, explicà que *Lilla* ve d'*Alilla* dels antics documents.

En conclusió la forma antiga *Alilla* em sembla digna de ser emparellada etimològicament amb *Alella*, sense més diferència que l'afèresi de la inicial *A-*, fet tan trivial en els NLL (*Amaldà > Maldà*, *Arrià > Rià*, *Anàs > Nas* etc.); i el duplicat sufixal *Ciutadilla/Ciutadella*, *Fontanilles / Fontanelles*, *Cabanilles / -elles*, *Marquilles* etc.).

Des del principi del meus estudis, no veia jo altra etimologia possible per a *Alella* que un deriv. de ILEX, -ICIS 'alzina'; i en ajuntar-s'hi *Lilla > Alilla* ho he vist encara més clar. En tots dos casos es tracta de valls on abunda la vegetació de tipus quercini molt més que la de coníferes o fruiters. En el cas d'*Alella*, tenim encara la *E-* etimològica en la síl·laba inicial documentada en tres docs. dels més arcaics (980, i dos de 1027), i ja se sap que la dissim. *e-é > a-é*, que s'hi sobreposa des de la segona meitat del S. XII és un fet molt general en català, majorment en posició inicial i davant *l*; doncs: ILLICULA 'alzineta'? Com que amb³⁰ *Alilla > Lilla*, ja estem en territori de substrat semi-mossàrab (cf. els pròxims *Pira*, *Capafons* etc.), la *i* allí fins la podríem mirar com a resultat del tractament mossàrab *ī > i* (cf. *guisante/bisalto < PISUM SAPIDUM, DECH*).

Em feia escrúpol, però, la *l* de la pron. pop. *aléla*, i no sols el timbre tancat de la *é* (*ī > é*, en català oriental); aquest segon escrúpol s'eliminava més fàcilment recordant que el sufix *-ell(a)* de timbre *-ell(a)* s'ha generalitzat a despeses de *-ell(a)* quasi del tot: *mamèlla*, *donzélla*, *aixèlla* (< MAMILLA, DOMNICILLA, AXILLA); però que *-cl-* doni *l-* en el Maresme, i no *ç*, era més xocant: no sols una pron. *aléç era inoïda, sinó encara més estrany que no es trobessin mai grafies com *Aley-la* en els nombrosos docs. antics; quan el ieisme s'ha mantingut constant en els pobles del costat, com *Teià* o *Premià* (PRIMILIANUM).

En el cas de *Lilla < Alilla* no hi havia aquest escrúpol puix que en aquest territori no hi ha ieisme; i, al contrari, la grafia *Aliga = Aliya* de 1067, era favorable a *-yl-*.

Però, d'altra banda, hi havia una rectificació a fer, preferible en tots sentits. L'etimón era més racional que fos un colle. del nom d'arbre: molt més natural que el d'un arbre isolat; i ¿per què 'alzineta' en diminutiu? I és que s'ha de tractar del collectiu ILLICTUM, -CTA 'alzinar', si bé en la forma diminutiva ILLICTŪLA, els collectius en -TU de noms d'arbre, són, en efecte, de gènere més aviat neutre, posat en plural: 'els alzinars', 'els petits bosquets d'alzines'. Així s'explica tot, car com a resultat del grup complex *-ct'l-* era tan